

RADULY ZSUZSA

Kriminológiai Tanszék

Témavezető: dr. Gönczöl Katalin professor emeritus

A FIATALKORÚAK BÜNTETŐ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSA ÉS A RESZTORATÍV IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

Lehetőségek és gyakorlat

*„Üvölni kell, bár közhely, ismerős:
e fiúkért valaki felelős!”
(Mécs László: Vád-és védőbeszéd, 1933)*

1. Bevezető

Magyarországon a szoros értelemben vett fiatalok speciális büntető igazságszolgáltatása 1908 óta létezik.¹ Az elmúlt évszázad alatt a fiatalok büntetőjoga a speciális prevenció jegyében fokozatosan háttérbe szorította a szabadságvesztés büntetést és adaptálta a szabadságelvonással nem járó, pedagógiai célú jogkövetkezményeket.

2. A fiatalok a kriminálpolitikában

Magyarország nemzetközi kötelezettségeit a fiatalokat érintő kriminálpolitika területén az ENSZ, az Európa Tanács és az Európai Unió dokumentumai határozzák meg. Az ENSZ Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 37. cikk b) pontja szerint a szabadságvesztés büntetés csak végső eszközként és a lehető legrövidebb időtartammal alkalmazható.

Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az ENSZ Közgyűlésének XXI. ülésén, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya a 10. cikk 2. b) pontjában rögzíti azt, hogy a fiatal vádlottakat a felnőttektől el kell különíteni és ügyükben a lehető legrövidebb időn belül dönteni kell.

Az ENSZ Közgyűlése által 1990. december 14-én elfogadott, a szabadságelvonással nem járó intézkedések minimumszabályairól szóló ún. Tokiói Szabályok (*United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures*) című nyilatkozata a mediáció céljának meghatározása szempontjából előrelépést jelentett. A nyilatkozat abból indul ki, hogy a közösségeknek nagyobb részt kell vállalniuk a büntető igazságszolgáltatásban, leginkább az elkövető megjavításában, felélesztve az

¹ KABÓDI (2005) 165.

elkövetőkben a bűncselekmény elkövetése miatt a társadalommal szembeni felelősségérzetet.

Az ENSZ a Pekingi Szabályokban fogalmazta meg a lehető legkisebb mértékű beavatkozás elvét.² A kriminálpolitikai megközelítésre jellemző az, hogy a család, az iskola és a közösség kínálta kontroll és támogatás egyensúlyát meg kívánták tartani. Alapely, hogy a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásnak el kell kerülnie a megbélyegzést, és elő kell segítenie a nevelést.

A Riyadhi Irányelvek a bűnmegelőzés fontossága mellett azt hangsúlyozták, hogy a fiatalkorúak vegyenek részt az áldozatokat segítő programokban és ismerjék meg más kultúrák értékeit.³

Az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának R (87) 20. számú ajánlása a fiatalkorúak bűnözésére adandó társadalmi válaszokról, a bevándorló családokból származó fiatalkorúak bűnözéséről szóló R (88) 6. számú ajánlása és a fiatalkorúak bűnözéséről és a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának szerepéről szóló 2003. évi 20. ajánlása hangsúlyozta a mediáció alkalmazásának hasznosságát.

Az Európai Unió 2001/220/IB számú, a sértett büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló kerethatározatának 10. cikkében foglaltak szerint minden tagállamnak törekedni kell arra, hogy ösztönözze a sértett és az elkövető közötti közvetítést, illetve köteles biztosítani, hogy a közvetítés eredményeként létrejött megállapodás büntetőügyekben figyelembe vehető legyen.

3. A mediáció szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában

A magyar büntetőeljárásban a mediáció a diverzió egy formája, azaz nem minősül sem büntetésnek, sem intézkedésnek. Ennél fogva alkalmas arra, hogy elkerülő úttá váljon a büntetőjogi büntetés kiszabásához vezető folyamatnak. Ahogyan azt Gönczöl Katalin megfogalmazta, a mediációval az állam nem adta vissza a sértettnek az „*ellopt konfliktusokat*”, azaz a sértett nem büntetőhatalmat gyakorol.⁴

A büntetés ultima ratio jellegével és a szabadságelvonás kivételességével függ össze az a kérdés, hogy az állam milyen határok között enged teret a felek konfliktusfeloldásának. A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása annál inkább felel meg a vele szemben támasztott speciális követelményeknek, minél tágabb körben ad lehetőséget a bírósági tárgyalás elkerülésére, a szabadságelvonással nem járó szankciók – ennek keretében a mediáció – alkalmazására. Kérdésként merül fel, vajon az olyan súlyos következménnyel járó bűncselekményeknél, mint például az emberölés, a csoportosan elkövetett rablás, érvényesülhet-e a szabadságelvonás kivételességének

² A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának minimumkövetelményeiről szóló Pekingi Szabályokat (*United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice*) az ENSZ Parlamenti Közgyűlése 1985. november 29-én fogadta el.

³ A fiatalkorúak bűnözésének megelőzéséről szóló Riyadhi Irányelvek (*United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*) kimunkálására 1990. december 14-én került sor.

⁴ GÖNCZÖL (2010) 5.

elve.⁵ Álláspontom szerint a cselekmény tárgyi súlya miatt ezekben az esetekben akkor is szabadságelvonással járó szankció szabható ki, ha a fiatalok elkövető korábban nem volt büntetve, és ezekben az esetekben a fiatalokkal szemben kényszerintézkedést is alkalmazhatnak. Ezzel párhuzamosan azonban fontos lenne a resztoratív módszerek alkalmazása még akkor is, ha annak nem lenne enyhítő hatása a bűncselekmény miatt kiszabott szankcióra. Így például az előzetes letartóztatásba kerülő fiatalok esetében a családi csoportkonferencia hozzá tudna járulni a kényszerintézkedéssel járó káros következmények mérsékléséhez, a szabadságvesztés végrehajtása során pedig segítené a szabadulásra való felkészülést.⁶

A lehető legkisebb mértékű beavatkozás elve leginkább akkor tud megvalósulni, ha a büntetőeljárás minél korábbi szakaszában elrendelik a közvetítői eljárást. A diverziós eszközöket, köztük a mediációt általában a vádemelés előtt rendelik el, ami megfelelően szolgálja a fenti alapelv érvényesülését. A büntetőeljárás jellegéből adódóan okozhat a fiatalokkal szemben olyan hatást, amely a sérülékenységük miatt nem kívánatos. Azonban a mediáció atmoszférája, informális jellege és a mediátor speciális felkészültsége révén képes megfelelően reagálni a fiatalok igényeire. A mediációba szakértőként bevonható gyermekvédelmi szakember is, és azon részt vesz a törvényes képviselő. A konferencia módszer ennél szélesebb kört (a családot, a barátokat, a szélesebb közösséget) von be a konfliktuskezelő folyamatba.

A nemzetközi dokumentumok a stigmatizáció elkerülésével összefüggésben elsősorban a bírósági tárgyaláson való részvételhez és a szabadságvesztés büntetéshez kapcsolnak megvédő hatást.⁷ Mivel a mediáció ezek elkerülésére törekszik, nyilvánvalóan a stigmatizáció ellen is hatni kíván. A mediáció végső célja a fiatalok társadalmi reintegrációja, visszafogadása az iskolába, a lakóközösségbe, a családba és a megfelelő kortárs csoportba. A mediáció alkalmazásának előfeltétele az, hogy ahhoz mind a fiatalok terhelt, mind a sértett hozzájáruljon. Az önkéntesség elve nemcsak az eljárás megindítására vonatkozik, hanem arra is, hogy a hozzájárulás bármikor visszavonható, azaz a sértett és a fiatalok terhelt rendelkezik az eljárás felett. Az önkéntesség elve jelenik meg abban is, hogy a mediáció során a fiatalok elkövető vállalhatja azt, hogy a sértett számára jóvátételt nyújt az okozott sérelemért, azaz a helyreállításra nem lehet a mediációban kötelezni a fiatalokot, és nem lehet előre eldöntenie azt sem, mi legyen a jóvátétel formája. A mediáció keretében a feleknek minden külső befolyástól mentesen kell megállapodásra jutniuk. Ezáltal a büntetőeljárásban megvalósuló mediáció feltételes autonómiával bír. Ez egyrészt azt jelenti, hogy maga a közvetítői eljárás a bíróságtól és az ügyészségtől szervezetileg is elkülönült Igazságügyi Szolgálatnál, a mediátor előtt zajlik.⁸ A sértett és az elkövető határozzák meg, hogy személyesen találkoznak-e, hogy hányszor találkoznak, hogy

⁵ A világon összesen tizennyolc olyan helyreállításra épülő program működik, amely lehetővé teszi az erőszakos közönségnél is a konferencia módszer alkalmazását, míg húsz olyan konferencia módszerre épülő program ismert, amelyben a szexuális abúzust elszennvedett gyermekkorúak vehetnek részt. Ld: ZINSSTAG – TEUNKENS – PALI (2011) 83.

⁶ HERCZOG (2015) 409.

⁷ KERÉKES (2011) 416.

⁸ GÖNCZÖL (2010) 5.

mennyit kommunikálnak egymással, hogy mi legyen a jóvátétel formája, és hogy az teljesült-e. A szakképzett mediátor a mediáció eredményéről értesíti a jogalkalmazót, majd a jogalkalmazó dönt arról, szükséges-e folytatni a büntetőeljárást vagy megszünteti azt. A mediátor speciális felkészültsége és az eljárásban a családtagok, a barátok, a gyermekvédelmi és egyéb szakemberek részvétele biztosítja azt, hogy az eljárás a gyermek mindenekfelett álló érdekét szolgálja, és ne érje őt stigmatizáció.

4. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott szankciók gyakorlata

A Legfőbb Ügyészség 2012. évre vonatkozó adatai szerint a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségének megállapításával zárult ügyek közel negyven százaléka nem került a bíróság elé. Az ügyek egyötödében az ügyész szóbeli megrovást alkalmazott, az ügyek tizenhat százalékában a vádelemelést próbaidőre elhalasztotta, ebben az esetben a próbaidő tartamára a pártfogó felügyelet kötelező. A statisztikai adatgyűjtés nem terjedt ki arra, hogy a pártfogó felügyelet tartamára előírtak-e magatartási szabályt, az általános tapasztalatok szerint ez nem gyakori. 2012-ben a büntetőjogi mediációra a fiatalkorú terheltek három százalékánál került sor.⁹

A mediáció bevezetésétől kezdve a statisztikai adatokból látható az, hogy a fiatalkorúak ügyeiben nem alkalmazzák nagyobb gyakorisággal a mediációt, mint a felnőtt korúak ügyeiben. 2007-ben 203, 2008-ban 350, 2009-ben 386, 2010-ben 393, 2011-ben 442 fiatalkorú ügyében folyt mediáció.¹⁰ A 2012. év adataiból is kitűnik, hogy a mediáció rendkívül csekély mértékben terjedt el a fiatalkorúak ügyeiben, mert az összes, a felelősség megállapításával zárult 9793 ügyből csupán 337 ügyben alkalmaztak eredményesen a mediációt. (A legutóbbi évek statisztikai adatait még nem tették közzé.)

A mediáció alkalmazása a megrováshoz képest mindenképpen több lehetőséget hordoz magában, míg a pártfogó felügyelet akkor lehet indokolt, ha tartós kontroll és támogatás szükséges a fiatalkorú érdekében. Ezeket a körülményeket az ügyész a pártfogó felügyelői vélemény és a környezetanulmány alapján mérlegelheti. A fiatalkorúak ügyeiben a környezetanulmány készítése kötelező. A fiatalkorúak ügyeiben a fiatalkorúak ügyésze jár el, ő dönt a vádemelésről és az elterelésről. Mivel a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható speciális szankciók szorosan összekapcsolódtak a diverzióval, a bírósági tárgyalás elkerülésével, a gyakorlatban a fiatalkorúak ügyészeinek van döntő szerepe a szankcióválasztásban.

A fiatalkorúak bírósága döntött a fiatalkorúak ügyeinek több mint hatvan százalékában 2012-ben. Az ügyész az ügyek három százalékában a fogvatartott elkövetőt bíróság elé állította. Ebben az esetben egy tárgyalás alapján dönt a bíróság. A fiatalkorúak tíz százalékánál a bíróság tárgyaláson kívül szabott ki büntetést vagy intézkedést. A fiatalkorúak közel felénél (48 százalékánál) a büntetőeljárás a

⁹ Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest, 2013.

¹⁰ Az adatok az Igazságügyi Hivatal 2013-as tájékoztatásán alapulnak.

hagyományos úton zajlott, valószínűleg több tárgyalás tartására is sor került addig, amíg kiszabták a jogkövetkezményt.

A fiatalkorúak bírósága a leggyakrabban próbára bocsátást alkalmazott, ami mellett a pártfogó felügyelet kötelező. Amennyiben a környezettanulmány vagy a pártfogó felügyelői vélemény tartalmaz erre adatot, a bíróság resztoratív jellegű magatartási szabályt is előírhatott. A fiatalkorúak bírósága a mediációt olyan kevés esetben rendelte el, hogy az százalékosan ki sem mutatható.

A mediáció alkalmazása szempontjából tehát az ügyészség az a hatóság, amelyik meghatározta ennek a jogintézménynek a sorsát, így kiemelten fontos az a megközelítés, amelyet ez a szervezet képvisel. A gyakorlatban igen elterjedtek a jogértelmezési anomáliák, és némileg ma is értetlenség és bizalmatlanság övezi a közvetítői eljárás megközelítési módját. Az ügyészi gyakorlat a mediáció egyes elemeit, fogalmait a büntetőjogi fogalmak keretei közé próbálta szorítani. Ez bizonyos esetekben diszfunkciókkal járt, hiszen a helyreállító igazságszolgáltatás másfajta fogalmakat használ, mint a büntető igazságszolgáltatás.¹¹

5. A mediáció alkalmazása a fiatalkorú bűnelkövetők ügyeiben

5.1.A mediációban részt vevő fiatalkorúak

Kutatási adatok szerint 2007. és 2010. között a mediációval érintett büntetőügyek terheltjeinek 9,56 százaléka fiatalkorú bűnelkövető volt.¹² A vizsgálattal érintett fiatalkorú terhelték személyi körülményei a következőkkel írhatóak le: 91,6 százaléuk folytatott középiskolai tanulmányokat, 4,16 százaléuk legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola 8. osztálya volt, további 4,16 százaléuk érettségit és szakmát szerzett. A mediációs ügyekkel érintett fiatalkorúak nem rendelkeztek rendszeres jövedelemmel, 87,5 százaléuk vagyontalan volt, 12,5 százaléuk lakóingatlanl rendelkező.

A vizsgált, mediációval érintett fiatalkorúak többségénél a szülők házasságban éltek együtt, és a fiatalkorú a szüleivel közös háztartásban nevelkedett, kevesebb volt azok aránya, akiknek szülei elváltak. A fiatalkorú terhelték testvéreinek száma többnyire egy vagy kettő volt, és a legkevésbé volt jellemző az, hogy a fiatalkorú terheltnek három testvére volt. A lakhatási körülményeket valamennyi mediációval érintett fiatalkorú esetében az jellemezte, hogy összkomfortos, megfelelő berendezésű lakásban éltek. A fiatalkorúak iskolai előmenetelét tekintve a rendelkezésre álló adatok szerint kevésbé volt jellemző, hogy az elkövető osztályismétlő volt. A mediációval érintett fiatalkorúak

¹¹ WALGRAVE, L. (2010) 29-45.; A jogértelmezési anomáliák mibenlétét „*A mediáció elmélete és gyakorlata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2007 és 2010 között*” című tanulmányomban fejtettem ki. In: Kriminológiai Közlemények 69., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2012.342-352.

¹² Dr. Kovács András, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei főügyész Ig.431/2010/1., dr. Gyulai Gábor, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság elnöke 2010.El.V.I.140/3., dr. Sándorfi György, az Igazságügyi Hivatal főigazgatója Ig.14.E/85-2/2010. szám alatt engedélyezte számomra kutatási tevékenység végzését.

egyike sem szenvedett tartós betegségben, sem szellemi fogyatékoságban. Káros szenvedélyként a dohányzás fordult elő (25 százalék). A fiatalok családjában nem volt elmebeteg, a szülők körében nem volt büntetett előéletű. A mediációval érintett fiatalok elkövetők testvére 8,3 százalékuk esetében már követett el bűncselekményt, 16,6 százalékuk esetében a fiatalok védelme érdekében már gyámhatósági intézkedésre is sor került, 8,3 százalék körében az apa alkoholista volt.

A fentiekből kitűnően közvetítői eljárás elrendelésére nem került sor sem nevelőszülők által nevelt, sem állami gondozásban élő fiatalokkal szemben indult büntetőeljárásokban. Mediációs eljárásokat nem folytattak le olyan fiatalok bűnelkövetők ügyeiben sem, akiknél a családon belüli erőszak vagy az erkölcsi veszélyeztetettség más formája fordult elő. A közvetítői eljárások nem érték el azokat az elkövetőket sem, akiknek a családtagját a bíróság már elítélte. A mediációval érintett fiatalokat szüleik elmarasztalták a bűncselekmény elkövetése miatt, és nem fordult elő egyetlen olyan bűnelkövető sem, akinek családi környezetében a bűncselekmények elkövetése általánosan elfogadott lett volna. A fiatalok terheltek büntetlen előéletűek voltak, és a rendelkezésre álló adatok szerint büntetőeljárás sem folyt addig ellenük. Mindezekből megállapítható, hogy a társadalmilag hátrányos helyzetű fiatalok bűnelkövetők ügyeiben kivételesen alkalmazzák a mediációt. További kutatást igényel annak megállapítása, hogy ez a gyakorlat hogyan függ össze a hátrányos helyzetű fiataloknak a bűnelkövetők közötti arányával és az általuk megvalósított bűncselekmény-típusokkal.

5.2. A mediáció jellemzői

A fiatalok mediációs ügyeinek 95,8 százalékában jött létre megállapodás, az ügyek 4,2 százalékában nem került sor megállapodásra. A megkötött megállapodások mindegyike teljesült, és ez az eljárás megszüntetését vonta maga után.

A megállapodások tartalmát tekintve megállapítható, hogy a sérelem kiküszöbölésére többnyire bocsánatkéréssel és vagyoni jóvátétellel (78,2 százalék), kisebb mértékben bocsánatkéréssel és nemvagyoni jóvátétellel (17,4 százalék), legkevésbé jellemzően pedig a bocsánatkérés mellett vagyoni és nem vagyoni jóvátétellel került sor (4,3 százalék). A gyakorlatban tehát ellentmondásos helyzet alakult ki, hiszen a jövedelemmel és vagyonnal nem rendelkező fiatalok elkövetők közel 80 százaléka vagyoni jóvátétel teljesítésére vállalkozott. A mediátorok által készített dokumentumokból és az ügyészi határozatokból kitűnik, hogy az esetek egy részében a ténylegesen nem a fiatalok elkövető teljesített, hanem a fiatalok szülei. Így például előfordult, hogy a fiatalok terheltek a megállapodás megkötésekor a mediátor előtt úgy nyilatkoztak, hogy a jóvátételt szüleik segítségével fizetik meg. Más esetben a mediációs megbeszélésen jelen lévő szülő maga nyilatkozott arról, hogy segít a gyermeknek megtéríteni a kárt, illetve a gyermek által okozott kárt megfizeti. Ezekben az esetekben a szülő viselte a következményekért a felelősséget.

A terheltek személyes kötelezettségvállalása a nem vagyoni formában nyújtott jóvátétel esetében teljes mértékben megvalósult. Ennek keretében a fiatalok terheltek vállalták, hogy a sértettnek személyesen segítenek a ház körüli munkák elvégzésében, míg másik esetben az iskola sérelmére okozott lopásnál a megállapodás tartalma az volt, hogy az elkövetők a település parkját rendbe teszik, az iskola előparkját és szertárát pedig kitararítják. Ebben az ügyben a sértett felet, az általános iskolát az igazgató képviselte.

6. A fiatalok ügyeiben alkalmazható szabálysértési mediáció

6.1. A szabálysértési mediáció helye a szankciórendszerben

Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról szóló 2013. évi CLXXXVI. törvény 2014. január 1. napjától bevezette a szabálysértési mediációt. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs.tv) 82/A. § (1) bekezdése a közvetítői eljárás célját a büntetőjogi mediációval azonosan a jóvátételben és a speciális prevencióban jelöli meg.¹³

A fiatalok elkövetők esetében a speciális elbánás elve érvényesül a szabálysértési mediációban is. A felnőtt korú szabálysértők esetén közvetítői eljárásnak kizárólag a Szabs. tv. XXIII. fejezetében felsorolt, elzárással sújtható szabálysértések esetén van helye, addig a fiataloknál bármely szabálysértés esetén. Így míg a felnőtt korúaknál főszabály szerint a tulajdon elleni szabálysértések, a garázdaság, az önkényes beköltözés és a tiltott prostitúció miatt kerülhet sor mediációra, addig a fiatalok esetében a közvetítői eljárás tárgya lehet akár egy közlekedési konfliktus is. A szabálysértési mediáció szabályozása ugyanakkor rendkívül szűk időbeli keretek közé szorította a felek közötti kommunikációt és a jóvátétel teljesítési határidejét, hiszen a megállapodás megkötésének és a jóvátétel teljesítésének 30 nap alatt kell megvalósulnia.

A büntetőeljáráshoz hasonlóan a diverziós eljárások a szabálysértési eljárásban is versengenek egymással. A szabálysértésen tetten ért és beismerő elkövetővel szemben helyszíni bírság szabható ki, az ügy közvetítői eljárásra utalható vagy az elkövető őrizetbe vehető – a közkeletű nevén – gyorsított eljárás lefolytatása miatt.

2014-ben a felnőtt-és fiatalok szabálysértőkkel szemben a legtöbb esetben (664.746) helyszíni bírságot szabtak ki. Jelentős a pénzbírságok (148.521) és a figyelmeztetések (56.714) aránya, és 20.913 esetben szabtak ki elzárást a szabálysértést elkövetőkkel szemben. A szabálysértési mediáció első éves tapasztalatai azt mutatják, hogy az új jogintézmény szinte láthatatlan a szabálysértési ügyek össz volumenében. 2014-ben összesen 390 felnőtt és fiatalok esetében szüntették meg a szabálysértési

¹³ A szabálysértési ügyekben alkalmazható közvetítői eljárás részletes szabályait a 73/2013. (XII.18.) BM rendelet és a Pártfogó Felügyelő Szolgálat Tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet határozza meg.

eljárást amiatt, hogy az elkövető jóvátételt nyújtott a sértettnek. A szabálysértési mediáció bevezetése így nem volt képes megtörni azt a trendet, amely a csekély súlyú jogsértések elleni szigorú fellépést tűzte ki célul.

6.2. A szabálysértési mediáció jellemzői

A szabálysértési mediáció elmúlt két évének kriminológiai szempontú átfogó vizsgálata még nem történt meg. 2014-ben a Csongrád Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálatának pártfogó felügyelői mindösszesen 75 szabálysértési ügyben jártak el közvetítőként. A szabálysértési eljárásokat szinte kizárólag a bíróságok utalták közvetítői eljárásra, csupán egy esetben volt a rendőrség az elrendelő hatóság.

A közvetítői eljárásokat szinte kizárólag a tulajdon elleni szabálysértések miatt indult ügyekben rendelték el. Az ügyek kétharmadát tették ki a lopással és a szándékos rongálással elkövetett tulajdon elleni szabálysértések, ezen kívül a csalás, a sikkasztás, a jogtalan elsajátítás és az egyéb tulajdon elleni szabálysértések fordultak elő. Kivételesen, egy esetben fordult elő közvetítői eljárás magánlaksértés esetében.¹⁴ Mindez arra enged következtetni, hogy a közvetítői eljárás gyakorlata az ismert sértettes ügyekre korlátozódik. Nem alkalmazzák a mediációt a tiltott prostitúció és a garázdaság szabálysértések esetében, amelyek szintén igen elterjedtek és sok esetben fiatalkorúak az elkövetőik. A közvetítői eljárás elrendelésének akadályát képezi ezekben az esetekben, hogy a jogalkalmazók nem tudják, ki lehetne az a sértett, akit nyilatkoztatni lehetne arról, hogy hozzájárul-e a közvetítői eljárás lefolytatásához. Kriminológiai szempontból megközelítve a kérdést, ezekben az esetekben a helyi közösség sérül, hiszen a tiltott prostitúció látványa károsan befolyásolja a kiskorúak fejlődését, míg a garázdaság megzavarja a közrendet, megrémítheti a járókelőket, feldúlhatja a helyi közösség nyugalma. A joggyakorlatban azonban még nem gyökeresedett meg ez a fajta megközelítés, hiszen nem látunk példát arra, hogy egy óvoda vezetőjét, egy iskolaigazgatót, egy polgármestert vagy egy polgárőrt mint sértettet a prostituált vagy a garázda elkövetővel szemben leültetnének a közvetítői eljárásban.

A Csongrád megyei adatok szerint a közvetítői eljárások több esetben eredménytelenek maradtak, mert a felek nem kötöttek megállapodást. A megkötött 30 megállapodás ugyanakkor közel azonos arányban zárult pénzbeli és szimbolikus jóvátétellel, utóbbi esetben az elkövető bocsánatot kért a sértettől, és a sértettet ezzel kiengesztelte.

A közvetítői eljárásra biztosított idő rövidege lehetett az egyik oka annak, hogy a felek között nem jött létre megállapodás, másrészt nem fogadható el az a gyakorlat sem, hogy ha a közvetítői eljárást elrendelő végzés a mediációra biztosított határidőn túl érkezett meg a szolgálathoz, akkor az ügyben nem folytatták le a mediációt.

¹⁴ Forrás: a Csongrád Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat Pártfogó Felügyelői Szolgálat 2014. évi mediációs beszámolója.

Összességében megállapítható az, hogy a büntetőjogi mediáció gyakorlatához hasonlóan a szabálysértési mediáció gyakorlatában is jelen vannak a diszfunkciók. A jogi fogalmaktól való elszakadás elengedhetetlen lenne ahhoz, hogy a resztoratív eljárás valódi céljai megvalósuljanak. Súlyos problémának tartom azt, hogy a tiltott prostitúció és a garázdaság miatt indult ügyekben nem alkalmazzák a mediációt. Nyilvánvaló, hogy az e szabálysértéseket elkövető fiatalok vannak a legsúlyosabb veszélyhelyzetben a fiatalok szabálysértők közül, és éppen ezért az ő esetükben lenne a legfontosabb olyan szankciót alkalmazni, amely alkalmas a kontroll és a támogatás egyidejű nyújtására.

7. A migráns fiatalok

A resztoratív eljárások alkalmazása a fiatalok migránsok védelme érdekében is indokolt lehet. Azon közösségekben, ahol hangsúlyosak a személyközi és a csoportok közötti konfliktusok, ez a konfliktus szükségszerűen kihat a gyermekekre is. Ezek a fejlődési nehézségek a gyermek életminőségét is befolyásolják, de a folyamat a legfiatalabb generáció oktatásával megtörhető. A közösségeket érintő konfliktusok esetében a jövőbeni helyreállítás sikerének valószínűségét növeli az, ha a gyermekeket a megbocsátás képességére nevelik.¹⁵

Felhasznált irodalom

BOLYKY Orsolya – SÁRIK Eszter: Fiatalok elkövetők a hazai kriminológiai kutatások tükrében. In: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015. 377-394.

CSEMÁNÉ DR. VÁRADI Erika – LÉVAY Miklós: A fiatalok büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről - történeti és jogösszehasonlító szempontból. In: Büntetőjogi kodifikáció, 2002/1. 12-27.

CZIPÓTH Edit: A fiatalok próbára bocsátása. In: *Büntetőjogi tanulmányok*, 1999/1. 201-218.

FELEKY Béla: A pártfogó-ügy (patronázs). Országos Ismeretterjesztő Társulat, Budapest, 1911.

FRECH Ágnes: Fiatalok bűnelkövetési tendenciái és az ítélkezési gyakorlat alakulása az 1995. évi XLI. törvény hatálybalépése óta. In: *Család, gyermek, ifjúság*, 2000/1. 4.

GÖNCZÖL Katalin: A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája. In: *Büntetőjogi Kodifikáció*. 2007/2.

GÖNCZÖL Katalin: A bizalom és a jogállami kriminálpolitika. In: *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárársban*. IRM, Budapest, 2010.

¹⁵ HOLTER – MARTIN – ENRIGHT (2006) 312.

GYURKÓ Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek –és fiatalok elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. In: *Kriminológiai tanulmányok* 2008/45. 73-92.

HANA Adrienn: A megérdemelt büntetés elve és érvényesülése az amerikai fiatalok büntető igazságszolgáltatásában. In: *Jogi Tanulmányok*, 2012/2. 29-40.

HERCZOG Mária: Családi csoportkonferencia: a konfliktuskezelés egy konstruktív módszere. In: SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család, gyermek, vagyon. A joggyakorlat kihívásai*. Hvgorac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2015.

HOLTER, A.C. – MARTIN, J. – ENRIGHT, R.D.: Restoring justice through forgiveness, The case of children in Northern Ireland. In: *Restorative justice*. Szerk: Weitekamp-Kerner 2006.

KABÓDI Csaba (szerk.): *Büntetés-tani alapfogalmak*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2005.

KARANEDEV Ivánné: A fiatalokkal szemben alkalmazott kényszerintézkedések végrehajtási tapasztalatai. In: *Kriminológiai Közlemények*, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010. 101-109.

KEREKES Viktória: A társadalmi stigmatizáció vizsgálata a fiatalok delikvenciája tekintetében. In: Tomus 29/2. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica 2011/2. 405-419.

KEREZSI Klára: A helyreállító igazságszolgáltatás lehetőségei a bűnözés kezelésében. Összefoglaló jelentés. OTKA tájékoztató, nyilvántartási szám: T037854.

LAJTÁR István: A kiskorúak bűnözésének és a fiatalok igazságszolgáltatásának egyes kérdéseiről. *Ügyészek lapja*, 2007/6. 5-22.

LAJTÁR István: Mediáció a büntetőeljárásban. In: *„A köztársaság nevében!”*. Pálinkás György emlékkönyv. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007. 135-144.

LÉVAY Miklós: Youth Justice in Hungary During the 20th and 21th Centuries. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935383.001.0001/oxfordhb-9780199935383-e-69?rskey=p2z9UK&result=2> Letöltés ideje: 2016. június 10.

LIGETI Katalin: A fiatalok büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. *Büntetőjogi kodifikáció*, 2006/2. 21-38.

LIGETI Katalin, VÉGVÁRI Réka, HOLLÁN Miklós: A fiatalok elítéltek áldozati minőségének vizsgálata, különös tekintettel a családon belüli erőszakra. http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_kutatas_kotet.pdf. (2016. május 20.)

MÜNNICH Iván: A gyermek- és fiatalok bűnözés. In: Münnich Iván – Szakács Ferenc: *Bűnöző fiatalok a bűnözés megelőzésének kérdései*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977. 21-34.

PESTI Ferenc: Reintegrációs törekvések a Fiatalok Bv. Intézetében. In: *Börtönügyi Szemle* 2015/1. 11-17.

SCHIFF, Mara – BAZEMORE, Gordon: Retorative conferencing for juveniles in the United States: prevalence, process and practice. In: Restorative justice. Szerk: Weitekamp- Kerner. 2006. 177-203.

SZEIBERT Orsolya (szerk.): Család, gyermek, vagyon. A joggyakorlat kihívásai. Hvgorac Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2015.

SZIROTA Szilvia: A fiatalok bíróságáról szóló törvényjavaslat a parlamenti hozzászólások tükrében. In: Tomus 31. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica, 2013. 151-162.

TÖRZS Edit: Mediáció a sértett szemszögéből. In: *Kriminológiai Közlemények*, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010.

VELEZ Edit: A közösségi részvétel módozatai a büntetések végrehajtásában: közösségi büntetések és helyreállító igazságszolgáltatási eszközök alkalmazása a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában. In: *Jogi Tanulmányok*, Budapest, 2010. 375-389.

WALGRAVE, Lode: Lehetőségek és főbb kérdések a helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatban. In: A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban. IRM, Budapest, 2010.29-45.

WEITEKAMP, Elmar G.M. (szerk.): Developing peacemaking circles in a European context. Tobias-lib Universitätsbibliothek Tübingen, Tübingen 2015.

ZINSSTAG, Estelle –TEUNKENS, Marlies – PALI, Brunilda: Conferencing: a way forward for restorative justice in Europe. European Forum for Restorative Justice, Leuven, 2011.

YOUTH CRIMINAL JUSTICE AND RESTORATIVE JUSTICE

Possibilities and practices

Changing based on neoliberal (neoconservative) ideology of 2010 influenced the practices of misdemeanour law and attached lot of juveniles criminals in this field. Hungary's international obligations in the field of juveniles criminal policy based on the documents that are determined by the United Nations, the Council of Europe and European Union. Mediation is a special form of diversion and by using mediation the number of trial by the court can be decreased. The proportion of juveniles criminals in mediation in criminal cases is similar to the proportion of juveniles criminals in misdemeanour cases. The main problem is that the little number of mediation cases and that juveniles criminals with disadvantages social status could be excluded using mediation. The use of mediation facilitates for juveniles criminals, can help to apply special prevention. Using restorative processes could be a part of processes dealing with migration crisis.